

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΦΘΟΓΓΙΚΑ ΠΑΘΗ

§ 23. Σπανίως αἱ λέξεις διαμένουν ἀπαθειῖς καὶ ἀκέραιαι, ὅπως ἐπλάσθησαν ἐξ ἀρχῆς. Συνήθως συμβαίνουν εἰς αὐτάς διάφορα πάθη τῶν φθόγγων (ἤτοι τῶν φωνηέντων καὶ τῶν συμφώνων), ἀπὸ τὰ ὅποια ἀποτελοῦνται (πρβλ. νῦν : λέγει-λέει, κάθισε-κάτσει). Τὰ πάθη ταῦτα καλοῦνται **φθογγικά πάθη**, τὰ δὲ συνηθέστερα ἐξ αὐτῶν εἶναι τὰ ἐπόμενα.

α') Πάθη φωνηέντων και διφθόγγων. Εύφωνικά σύμφωνα

1. Συναίρεσις

§ 24. Συναίρεσις λέγεται ἡ συγχώνευσις ἐντὸς μιᾶς λέξεως δύο ἐπαλλήλων φωνηέντων ἢ φωνήεντος καὶ διφθόγγου εἰς ἓν μακρὸν φωνῆεν ἢ δίφθογγον : (Ἀθηνάα) Ἀθηνᾱ, (νόος) νοῦς, (ἀγαπάει) ἀγαπᾱ.

§ 25. Ἡ συλλαβή, ἡ ὁποία προέρχεται ἐκ συναίρεσεως, κανονικῶς τονίζεται, ἐὰν πρὸ τῆς συναίρεσεως ἐτονίζετο ἢ μία ἐκ τῶν δύο συλλαβῶν, αἱ ὁποῖαι συνηρέθησαν : τιμῶμεν (τιμάομεν)· ἀλλὰ : ἔθνη (ἔθνεα), γέλα (γέλαε)· (βλ. καὶ § 16, 9).

2. Κραῖσις

§ 26. Κραῖσις λέγεται ἡ συναίρεσις τοῦ τελικοῦ φωνήεντος ἢ διφθόγγου μιᾶς λέξεως μὲ τὸ ἀρκτικὸν φωνῆεν ἢ δίφθογγον τῆς ἀμέσως ἐπομένης λέξεως καὶ ἡ οὕτω προκύπτουσα συγχώνευσις τῶν δύο λέξεων εἰς μίαν : (τὰ ἄλλα) τᾶλλα, (τὸ ὄνομα) τοῦνομα, (καὶ εἶτα) κάτα· (πρβλ. θὰ ἀγαπῶ, θὰγαπῶ — τὸ ἐλάχιστον, τοῦλάχιστον).

Ἐπεράνω τοῦ φωνήεντος ἢ τῆς διφθόγγου, ἡ ὁποία προκύπτει ἐκ τῆς κρασεως, γράφεται ἡ κορωνίς (βλ. § 22, 4). Ὄταν ὁμως ἡ πρώτη ἀπὸ τὰς πασχούσας κραῖσιν λέξεις εἶναι κάποιος ἐκ τῶν δασυνομένων τύπων τοῦ ἄρθρου (ὄ, ἦ, οἶ, αἶ) ἢ τῆς ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας (ὄς, ἦ, ὄ), τότε δὲν σημειοῦται ἡ κορωνίς, ἀλλὰ ἡ δασεῖα : (ὄ ἀνὴρ) ἀνήρ, (ᾶ ἄν) ἄν.

§ 27. Κραῖσιν μὲ ἄλλας λέξεις συνήθως πάσχουν :

1) τύποι τοῦ ἄρθρου ἢ τῆς ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας (ὄς, ἦ, ὄ), οἱ ὁποῖοι λήγουν εἰς φωνῆεν ἢ δίφθογγον, καὶ τὸ κλητικὸν ἐπιφώνημα ᾶ : (ὄ ἄνθρωπος) ἄνθρωπος, (τοῦ ἀνδρός) τάνδρός, (τὸ ἱμάτιον) θοῖμάτιον, (τὰ αὐτὰ) ταυτά, — (ᾶ ἐγὼ) ἀγώ, (ὄ ἐφέρει) οὔφορει, (οὔ ἔνεκα) οὔνεκα, — (ᾶ ἀγαθὲ) ᾶγαθῆ.

2) ἡ λέξις ἐγὼ μὲ τὴν λέξιν οἶδα (= γνωρίζω) καὶ μὲ τὴν λέξιν οἶμαι (= νομίζω) : ἐγᾶδα, ἐγᾶμαι.

3) ὁ σύνδεσμος καὶ καὶ ἢ πρόθεσις πρό : (καὶ ἐγὼ) κάγώ, (καὶ ὅπως) χᾶπως, (πρὸ ἔργου) προῦργον.

4) ὁ σύνδεσμος μέντοι μὲ τὸ μόριον ἄν : μεντᾶν.

Σημειώσεις 1. Μετά την κρᾶσιν ὁ τόνος τῆς πρώτης ἐκ τῶν δύο συγχευομένων λέξεων ἀποβάλλεται. Ὑπάρχει δὲ εἰς τὸν φθόγγον, ὁ ὁποῖος προέρχεται ἐκ τῆς κράσεως, ἐὰν τοῦτο ὑπάρχη εἰς τὴν δευτέραν ἐκ τῶν συναιρουμένων συλλαβῶν : κῆτα (= καὶ εἶτα), ἐγῶδα (= ἐγὼ οἶδα)· ἀλλὰ κάπειτα (= καὶ ἔπειτα).

Σημειώσεις 2. Τῆς ἀορίστου ἀντωνυμίας ἕτερος κατὰ τὴν κρᾶσιν αὐτῆς μὲ τὸ προηγούμενον ἄρθρον λαμβάνεται ὁ (ἀρχαιότερος) τύπος ἄτερος : (τοῦ ἀτέρου) θάτερον, (τὸ ἄτερον) θᾶτερον.

3. Ἐκθλιψις

§ 28. Ὄταν μία λέξις λήγη εἰς βραχὺ φωνῆεν, πλὴν τοῦ υ, ἡ δὲ ἀμέσως ἐπομένη λέξις ἀρχίζη ὡσαύτως ἀπὸ φωνῆεν ἢ δίφθογγον, συμβαίνει συνήθως ἐκθλιψις, ἦτοι ἀποβάλλεται τὸ τελικὸν βραχὺ φωνῆεν τῆς προηγούμενης λέξεως πρὸ τοῦ ἀρκτικοῦ φωνήεντος (ἢ διφθόγγου) τῆς ἀμέσως ἐπομένης : (ἀλλὰ ἐγὼ) ἀλλ' ἐγὼ, (οὔτε εἶδον) οὔτ' εἶδον, (ἐπὶ αὐτὸν) ἐπ' αὐτόν, (ἀπὸ ἐκείνου) ἀπ' ἐκείνου.

Ὑπεράνω τῆς θέσεως τοῦ ἐκθλιβέντος φωνήεντος σημειοῦται ἡ ἀπόστροφος (§ 22, 3), οὐχὶ ὁμοίως καὶ ὅταν ἡ ἐκθλιψις συμβαίη κατὰ τὴν σύνθεσιν λέξεων : (παρὰ ἐμοῦ) παρ' ἐμοῦ, (παρὰ ἐχω) παρέχω.

§ 29. Ἐὰν τὸ ἐκθλιβέν φωνῆεν ἐτονίζετο, ὁ τόνος αὐτοῦ μετὰ τὴν ἐκθλιψιν :

1) ἐὰν μὲν ἡ ἐκθλιβομένη λέξις εἶναι ἄκλιτος, συναποβάλλεται : (ἐπὶ αὐτοῦ) ἐπ' αὐτοῦ.

2) ἐὰν δὲ ἡ ἐκθλιβομένη λέξις εἶναι κλιτὴ ἢ τὸ ἀριθμητικὸν ἑπτὰ, ἀναβιβάζεται εἰς τὴν παραλήγουσαν αὐτῆς : (δεινὰ ἔπαθον) δειν' ἔπαθον, (ἑπτὰ ἦσαν) ἑπτ' ἦσαν.

§ 30. Ἐὰν μετὰ τὴν ἐκθλιψιν μένη εἰς τὸ τέλος τῆς λέξεως ψιλὸν ἢ δύο ἑτερόφωνα ψιλὰ, ἡ δὲ ἐπομένη λέξις δασύνεται, τότε τὸ ψιλὸν ἢ τὰ ψιλὰ τρέπονται εἰς δασέα : (ὑπὸ ἡμῶν) ὑφ' ἡμῶν, (κατὰ ἑαυτὸν) καθ' ἑαυτόν, (νύκτα ὄλην) νύχθ' ὄλην, (ἑπτὰ ἡμέραι) ἐφθήμερος· ἀλλά : (σάκκος ὑφάντης) σακχυφάντης.

Σημειώσεις. Ἐκτὸς τοῦ υ δὲν ἐκθλιβονται προσέτι :

α) τὸ τελικὸν α καὶ ο μονοσυλλάβων λέξεων, οἶον τά, τό, πρὸ κλπ.

β) τὸ τελικὸν ι τῶν προθέσεων ἄχρι, μέχρι, περί, τῶν ἀντωνυμικῶν τύπων τί, τι καὶ ὅ, τι καὶ τοῦ εἰδικοῦ συνδέσμου ὅτι.

4. Προσθετά ἢ εὐφωνικά σύμφωνα

§ 31. Μερικαὶ λέξεις, αἱ ὁποῖαι λήγουν εἰς φωνῆεν, ὅταν ἡ ἀμέσως ἐπομένη μετ' αὐτὰς λέξις ἀρχίζῃ ὡσαύτως ἀπὸ φωνῆεν, προσλαμβάνουν εἰς τὸ τέλος αὐτῶν ἓν ἐκ τῶν συμφώνων ν ἢ ς ἢ κ , τὰ ὁποῖα τότε καλοῦνται **προσθετά ἢ εὐφωνικά σύμφωνα**.

1) Τὸ εὐφωνικὸν ν προσλαμβάνουν :

α') οἱ τύποι ὀνομάτων, ῥημάτων καὶ ἐπιρρημάτων, οἱ ὁποῖοι λήγουν εἰς -σι, καὶ ὁ ῥηματικὸς τύπος ἐστὶ : ἀνδράσιν ἀγαθοῖς· εἴκοσιν ἄνδρες· λέγουσιν ἡμῖν· παντάπασιν ἀνόμοιός ἐστὶν ἐκείνῳ·

β') οἱ τύποι τοῦ γ' ἐνικοῦ προσώπου τῶν ῥημάτων, οἱ ὁποῖοι λήγουν εἰς ε : εἶπεν ἡμῖν.

2) Τὸ προσθετὸν ἢ εὐφωνικὸν ς προσλαμβάνει τὸ ἐπίρρημα οὕτω : (οὕτω λέγουσιν) οὕτως ἔλεγον.

Σημείωσις. Τὸ προσθετὸν ν καὶ τὸ προσθετὸν ς δύνανται νὰ ὑπάρχουν καὶ πρὸ συμφώνου.

3) Τὸ εὐφωνικὸν κ προσλαμβάνει τὸ ἀρνητικὸν μόριον οὐ : (οὐ λέγω) οὐκ ἔλεγον.

Ὅταν ὁμοῦς ἡ ἐπομένη λέξις δασύνεται, τὸ εὐφωνικὸν κ τρέπεται εἰς χ : (οὐκ ἔρχομαι) οὐχ ἔπομαι· (πρβλ. § 30).

Σημείωσις. Κατὰ τὸ οὐκέτι (= οὐκ ἔτι) ἐσχηματίσθη καὶ ἡ λέξις μηκέτι (= μὴ ἔτι). Χωρὶς δὲ τὸ εὐφωνικὸν κ λέγεται οὐ καὶ πρὸ φωνήεντος, ὅταν μετὰ τὸ οὐ ὑπάρχη στίξις : ἐξικνούντο γὰρ οὐ, οὐδ' ἔβλαπτον οὐδέν (§ 18, Σημ.).

5. Πάθη φωνηέντων

§ 32. Ἐν φωνῆεν ἐντὸς τοῦ θέματος μιᾶς λέξεως ἢ διαφόρων λέξεων, συγγενῶν ἐτυμολογικῶς, πολλάκις :

1) πάσχει **συγκοπήν**, ἥτοι ἀποβάλλεται : πατέρα - πατρὸς (πατερὸς), σκόρδον (σκόροδον), γίγνομαι (γιγένομαι), ἔ-σχον (ἔ-σεχ-ον)· (πρβλ. νῦν : σιτάρι - στάρι)·

2) πάσχει **μετάθεσιν**, ἥτοι ἀλλάσσει θέσιν ἐντὸς τῆς λέξεως : Μυτιλήνη - Μιτυλήνη, Δανούβιος - Δούναβις· (πρβλ. νῦν : ὄνειρο - εἴνορο, ὕλακτῶ - ὕλαχτῶ - ἄλυχτῶ)·

3) πάσχει **ἀφομοίωσιν**, ἥτοι γίνεται ὁμοιον μὲ τὸ φωνῆεν τῆς ἀμέσως ἐπομένης ἢ τῆς ἀμέσως προηγουμένης συλλαβῆς τῆς λέξεως :

ἄτερος-ἕτερος, μολάχη-μαλάχη, ὀβελός-ὀβολός· (πρβλ. νῦν : τέσσαρα-τέσσερα)·

4) πάσχει ἀντιμεταχώρησιν, ἤτοι ἐναλλάσσει τὸν χρόνον του μὲ τὸν χρόνον τοῦ ἀμέσως ἐπομένου φωνήεντος καὶ γίνεται αὐτὸ μὲν ἀπὸ μακροῦ βραχύ, τὸ δὲ ἀμέσως μετ' αὐτὸ ἐπόμενον φωνῆεν ἀπὸ βραχέος μακρόν : (νᾱός, νηός) νεώς, (βασιλῆος) βασιλέως, (βασιλῆᾱ) βασιλέᾱ, (ἡοίκειν) ἐώκειν·

5) μεταβάλλεται ποιοτικῶς, ἤτοι τρέπεται εἰς ἄλλο φωνῆεν τοῦ αὐτοῦ χρόνου : νέμω-νομή, ῥήγνυμι-ῥωγμή· ὁμοίως : ἀμείβω-ἀμοιβή, λείπω-λέλοιπα·

6) μεταβάλλεται ποσοτικῶς, ἤτοι ἀπὸ βραχέος γίνεται μακρόν (ἐκτείνεται) ἢ ἀπὸ μακροῦ γίνεται βραχὺ (συστέλλεται) : ποιέω-ποιητής, ἴστημι-ἴσταμεν, χιών-χιόνος.

Συστολὴν εἰς ἀπλοῦν βραχὺ φωνῆεν πάσχουν καὶ δίφθογγοι : φεύγω-ἔφυγον, λείπω-ἔλιπον.

Ἡ ἔκτασις βραχέος φωνήεντος εἰς μακρόν φωνῆεν ἢ δίφθογγον μετὰ τὴν ἀποβολὴν συμφώνου ἢ συμφώνων, κατόπιν αὐτοῦ εὐρισκομένων, καλεῖται ἀντέκτασις ἢ ἀναπληρωτικὴ ἔκτασις : (μέλᾱν-ς) μέλᾱς, (ἐν-ς) εἷς, (ὀδόντ-ς) ὀδούς, (τιθέντ-ς) τιθείς, (φθέρ-ιω, φθέρρω) φθείρω.

Σημείωσις. Εἰς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ θέμα, ἐκ τοῦ ὁποίου γίνονται πολλαὶ συγγενεῖς λέξεις, δύνανται νὰ παρουσιάζωνται πολλαὶ ὁμοῦ παθήσεις τοῦ φωνήεντος τοῦ θέματος· π. χ. φρήν, φρενός, φρονῶ, ἄφρων — λείπω, λοιπός, ἔλιπον — φέρω, φόρος, φῶρ, δί-φρ-ος (Μετάπτωσις).

β') Πάθη συμφώνων

1. Ἀποβολαὶ συμφώνων

§ 33. 1) Ἐκ τῶν συμφώνων (ληκτικά, ἤτοι) τελικὰ λέξεων τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης εἶναι μόνον τὸ ν, τὸ ρ, τὸ ς, τὸ ξ (= κς) καὶ τὸ ψ (= πς)· (βλ. § 5, Σημ. 2) : "Ἐλλην, ῥήτωρ, θεός, κόραξ, Ἄραψ. Πᾶν ἄλλο σύμφωνον, ὅταν εὐρεθῆ εἰς τὸ τέλος μιᾶς λέξεως, ἀποβάλλεται : (τοῦ γέροντ-ος) ᾧ γέρον (ἀντὶ ᾧ γέροντ), (τοῦ γάλακτ-ος) τὸ γάλα (ἀντὶ τὸ γάλακτ).

Σημείωσις. Ἡ πρόθεσις **ἐκ** καὶ τὸ μόριον **οὐκ** (ἢ **οὐχ**) προφέρονται μὲ τὴν ἐκάστοτε ἐπομένῃν λέξιν ὡς μία λέξις καὶ ἐπομένως εἰς αὐτὰ τὸ **κ** (ἢ τὸ **χ**) δὲν εἶναι κυρίως τελικόν· (πρβλ. § 31, 3).

2) Τὸ **σ** εὐρισκόμενον μεταξὺ δύο συμφώνων ἀποβάλλεται : (γέγραφ-σ-θε) γέγραφθε, (ἐσπάρ-σ-θαι) ἐσπάρθαι.

Σημείωσις. Οὕτως ἀπὸ τὴν πρόθεσιν **ἐξ** (= ἐκς) προῆλθε κατόπιν ὁ ἕτερος τύπος αὐτῆς **ἐκ** πρὸ συμφώνου : (ἐξ Κορίνθου, ἦτοι ἐκς Κορίνθου) **ἐκ Κορίνθου**.

3) Τὸ **σ**, τὸ **j** καὶ τὸ **F** (§ 1, Σημ.) εἰς ἀρχαιοτέρους χρόνους, ὅταν εὐρίσκοντο εἰς τὴν ἀρχὴν λέξεως πρὸ φωνήεντος ἢ ἐντὸς λέξεως μεταξὺ δύο φωνηέντων, ἀπεβάλλοντο. Ἀπὸ τὸ **σ** καὶ τὸ **j** κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν προέκυψε κανονικῶς δασύ πνεῦμα (§ 12, Σημ.)· π.χ. (σέρπω) ἔρπω, (σέπομαι) ἔπομαι, (σίστημι) ἴστημι, (σέχω, ἔχω) καὶ ἔπειτα ἔχω, (jῆπαρ) ἦπαρ, (Foῖνος) οἶνος — (λέγοι-σο) λέγοι-ο, (τέλεσ-ος, τέλεος) τέλους (πρβλ. τελεσ-φόρος) — (τιμά-jω) τιμάω-ῶ, (καλέ-jω) καλέω-ῶ — (πνεύω, πνέF-ω) πνέω (πρβλ. πνεῦμα).

Σημείωσις. Τύποι ὡς οἱ κρέασι, γένεσι, ἐτέλεσα κ.τ.δ. προῆλθον ἀπὸ τοὺς ἀρχικοὺς τύπους κρέασ-σι γένεσ-σι, ἐτέλεσ-σα δι' ἀπλοποιήσεως τοῦ (διπλοῦ) **σσ** εἰς ἓν **σ**.

4) Ὀδοντικὸν εὐρισκόμενον πρὸ τοῦ **σ** ἀποβάλλεται : (τάπητ-ς) ἀπης, (ἐπίεδ-σα) ἐπίεσα. Οὕτω καὶ (ἐκ τοῦ νύκτ-ς) νύξ, κ.ἄ.τ.

5) Ὀδοντικὸν μὲ **ν** πρὸ αὐτοῦ (ἦτοι **ντ**, **νδ**, **νθ**), εὐρισκόμενον πρὸ τοῦ **σ**, ἀποβάλλεται, ἀλλὰ μὲ ἀντέκτασιν τοῦ προηγουμένου βραχέος φωνήεντος· (ἰμᾶ'ντ-σι) ἰμᾶσι, (ὀδόντ-ς) ὀδούς, (λυθέντ-ς) λυθείς, (σπένδ-ω, σπένδ-σω) σπείσω, (πάσχω, πένθ-σομαι) πείσομαι (= θὰ πάθω)· (βλ. § 32, 6).

6) Τὸ **ν** εὐρισκόμενον πρὸ τοῦ **σ** κανονικῶς ἀποβάλλεται ἢ μὲ ἀντέκτασιν τοῦ προηγουμένου βραχέος φωνήεντος (συνήθως εἰς τὴν ἐνικὴν ὀνομαστικὴν τῶν ὀνομάτων) ἢ χωρὶς ἀντέκτασιν (συνήθως εἰς τὴν δοτ. πληθυντικὴν τῶν ὀνομάτων) : (τάλᾶν-ς) τάλᾶς, (κτέν-ς) κτεῖς· ἀλλὰ (κτεν-σί) κτεσί, (γείτον-σι) γείτοσι· (ἰδ. καὶ τὸ προηγούμενον).

Σημείωσις. Τῆς προθέσεως **ἐν** τὸ **ν** εἰς συνθέτους μὲ αὐτὴν λέξεις διατηρεῖται πρὸ τοῦ **σ** καθὼς καὶ πρὸ τοῦ **ζ** ἢ τοῦ **ρ** : ἐνσημαίνω, ἐνσκήπτω, ἐνζεύγνυμι, ἐνγράφω, ἐνρινος (ἀλλὰ καὶ ἔρρινος).

Τῆς δὲ προθέσεως σὺν τὸ ν εἰς συνθέτους μὲ αὐτὴν λέξεις, ἐὰν μὲν ἀκολουθῇ ἀπλοῦν σ, ἀφομοιοῦται πρὸς αὐτό : (σύν-σιτος) σύσ-σιτος· ἐὰν δὲ ἀκολουθῇ ζ ἢ σ μὲ ἄλλο σύμφωνον μαζί, ἀποβάλλεται : (σύν-ζυγος) σύζυγος, (συν-σκευάζω) συ-σκευάζω, (συν-στρέφω) συ-στρέφω.

7) Πᾶν σύμφωνον ἐν γένει, ὅταν ὑπάρχη εἰς δύο ἀλλεπαλλήλους συλλαβὰς μιᾶς λέξεως, δύναται νὰ ἀποβάλλεται χάριν ἀνομοιώσεως. Οὕτω προῆλθε τὸ γίνομαι ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ γίγνομαι, ἀγήγοχα (πρξμ. τοῦ ἄγω) ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ ἀγήγοχα. (Πρβλ. πενήντα ἐκ τοῦ πεντή-ντα, ἐκ τοῦ πεντήκοντα).

Καὶ ὀλόκληρος συλλαβὴ μιᾶς λέξεως δύναται νὰ ἀποβάλλεται χάριν ἀνομοιώσεως, ὅταν ἡ ἀμέσως ἐπομένη συλλαβὴ τῆς λέξεως ἀρχίζῃ ἀπὸ τὸ ἴδιον ἢ ἀπὸ ὁμοιον κάπως σύμφωνον : ἀμφορεὺς (ἐκ τοῦ ἀμφι-φορεὺς), σκίμπους (ἐκ τοῦ σκιμπό-πους). Πρβλ. νῦν : ἀποφοιτήριον (ἀντὶ ἀποφοιτητήριον).

2. Ἀνάπτυξις συμφώνων

§ 34. 1) Τὸ ἀρκτικὸν ρ διπλασιάζεται :

α') εἰς τὰ ῥήματα, τὰ ὁποῖα ἀρχίζουν ἀπὸ ρ, ὅταν ταῦτα λαμβάνουν αὐξήσιν ἢ ἀναδιπλασιασμὸν ε : ῥέω-ἔρρεον, ῥίπτω-ἔρριπτον-ἔρριφα·

β') εἰς πᾶσαν λέξιν, ἡ ὁποία ἀρχίζει ἀπὸ ρ, ὅταν ἐν συνθέσει αὐτῆς εὐρεθῇ πρὸ τοῦ ρ βραχὺ φωνῆεν : ῥητός-ἄρρητος-ἀπόρρητος, ῥωστός-ἄρρωστος· ἀλλά : εὔρωστος, εὔρυθμος.

2) Μεταξὺ ἐνρίνου καὶ ὑγροῦ (§ 5) ἀνεπτύχθη εἰς μερικὰς λέξεις εἰς βοηθητικὸς φθόγγος, πρὸς διευκόλυνσιν τῆς προφορᾶς. Οὕτω μεταξὺ τοῦ μ καὶ τοῦ ρ ἢ τοῦ μ καὶ τοῦ λ ἀνεπτύχθη ὁ φθόγγος β : μεσημ-β-ρία (ἐκ τοῦ μεσημ-ρία, ἐκ τοῦ μεσημερία), μέμ-β-λωκα (ἐκ τοῦ μέ-μλω-κα· πρβλ. μολ-ὼν λαβέ). Ὀμοίως μεταξὺ τοῦ ν καὶ τοῦ ρ ἀνεπτύχθη ὁ φθόγγος δ : ὁ ἀνήρ, τοῦ ἀνδρός (ἐκ τοῦ ἀν-ρός, ἐκ τοῦ ἀνερός)· (βλ. § 32, 1).

3. Μετάθεσις συμφώνων

§ 35. Τὸ ἡμίφωνον j, εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, ἐντὸς λέξεως εὐρισκόμενον, κατόπιν τῶν συλλαβῶν αν, αρ, ορ, ἔπαθεν ἐπένθεσιν, ἤτοι μετετέθη πρὸ τοῦ ν ἢ ρ καὶ ἠνώθη ἔπειτα μὲ τὸ α ἢ ο εἰς δίφθογον αι ἢ οι (ὑφάν-jω) ὑφαίνω, (τάλαν-jα) τάλαινα, (χαρ-ά, χάρ-jω) χαίρω, (μό-ρα, μόρ-jα) μοῖρα· (πρβλ. χαμαῖλι-χαῖμαλί).

4. Ἑνώσεις ἢ συγχωνεύσεις συμφώνων

§ 36. 1) Οὐρανικὸν (κ, γ, χ) εὐρισκόμενον πρὸ τοῦ σ ἐνοῦται μὲ αὐτὸ εἰς ξ : (φύλακ-ς) φύλαξ, (λέγ-ω, ἔλεγ-σα) ἔλεξα, (ὄνυχ-ς) ὄνυξ.

2) Χειλικὸν (π, β, φ) εὐρισκόμενον πρὸ τοῦ σ ἐνοῦται μὲ αὐτὸ εἰς ψ : (τρέπ-ω, τρέπ-σω) τρέψω, (Ἄραβ-ς) Ἄραψ, (γράφ-ω, γράφ-σω) γράψω (βλ. καὶ § 5, Σημ. 2).

3) Τὸ σ εἰς ἀρχαιοτάτους χρόνους, ἐντὸς λέξεως εὐρισκόμενον, κατόπιν ἐνρίνου (μ, ν) ἢ ὑγροῦ (λ, ρ) ἀφωμοιώθη κατὰ πρῶτον πρὸς αὐτό, ἔπειτα δὲ ἔγινεν ἀπλοποίησης τῶν (δύο) ἐνρίνων (μμ, νν) ἢ ὑγρῶν (λλ, ρρ) εἰς ἓν ἐνρινον (μ, ν) ἢ ὑγρὸν (λ, ρ) καὶ ἀντέκτασις τοῦ προηγουμένου βραχέος φωνήεντος, ἦτοι τοῦ ᾱ εἰς η (ἦ ᾱ), τοῦ ε εἰς ει, τοῦ ι ἢ ῠ εἰς ἰ ἢ ῡ : (νέμ-ω, ἐνεμ-σα, ἐνεμμα) ἐνειμα, (φαίνω, ἔφαν-σα, ἔφᾶν-να) ἔφηνα, (ἀγγέλλω, ἠγγελ-σα, ἠγγελ-λα) ἠγγειλα, (φύρω, ἔφῦρ-σα, ἔφῦρ-ρα) ἔφῡ-ρα.

Σημείωσις. Εἰς μερικὰς λέξεις δὲν ἀφωμοιώθη τὸ σ μὲ προηγούμενον ὑγρὸν (λ, ρ) ἢ μετὰ τὴν ἀφομοίωσιν διετηρήθησαν τὰ δύο ὑγρά : ἄλσος, Ἔρση, χέρσος, (θάρσος) θάρρος, (χερσόνησος) χερρόνησος.

4) Τὸ ἡμίφωνον j εἰς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἐντὸς λέξεως :

α') εὐρισκόμενον κατόπιν τοῦ λ ἀφωμοιώθη πρὸς αὐτό: (ἀγγελ-ος, ἀγγέλ-jω) ἀγγέλλω, (ἔ-βαλ-ον, βάλ-jω) βάλλω.

β') εὐρισκόμενον κατόπιν τοῦ ν ἢ τοῦ ρ, ὅταν δὲν ὑπῆρχε πρὸ αὐτῶν α ἢ ο, ἀφωμοιώθη κατὰ πρῶτον πρὸς αὐτά, ἔπειτα δὲ ἔγινεν ἀπλοποίησης τῶν (δύο) νν ἢ ρρ εἰς ἓν ν ἢ ρ καὶ ἀντέκτασις τοῦ προηγουμένου ε εἰς ει καὶ τοῦ ι ἢ ῠ εἰς ἰ ἢ ῡ : (τέν-jω, τέννω) τείνω, (κλῖ'ν-jω, κλῖ'ν-νω) κλῖ'νω, (ἀμῦ'ν-jω, ἀμῦ'ν-νω) ἀμῦ'νω, (σπέρ-jω, σπέρ-ρω) σπείρω, (οἰκτῖ'ρ-jω, οἰκτῖ'ρ-ρω) οἰκτῖ'ρω, (φῦ'ρ-jω, φῦ'ρ-ρω) φῡ'ρω.

γ') εὐρισκόμενον κατόπιν τῶν οὐρανικῶν (κ, γ, χ) καὶ σπανιώτερον κατόπιν τῶν ὀδοντικῶν τ καὶ θ, συνεχωνεύθη μὲ αὐτὰ εἰς σσ ἢ ττ : (φυλάκ-jω) φυλάσσω ἢ φυλάττω, (τάγ-jω) τάσσω ἢ τάττω, (τάραχ-jω) ταρασσω ἢ ταραττω — (χαρίετ-jα) χαρίεσσα, (πλάτ-jω ἢ πλάθ-jω) πλάσσω.

Σημείωσις. Εἰς μερικὰς λέξεις τὸ j μὲ τὸ πρὸ αὐτοῦ γ συνεχωνεύθη εἰς ζ : (οἰμωγ-ή, οἰμώγ-jω) οἰμώζω.

δ') εύρισκόμενον κατόπιν τοῦ ὀδοντικοῦ δ συνεχωνεύθη με αὐτὸ εἰς ζ : (παῖδ-ζω) παίζω, (ἐρίδ-ζω) ἐρίζω.

ε') εύρισκόμενον κατόπιν ὀδοντικοῦ με ν πρὸ αὐτοῦ (ἤτοι κατόπιν τοῦ ντ, νδ ἢ νθ) συνεχωνεύθη πρῶτον με τὸ ὀδοντικὸν εἰς σ καὶ ἔπειτα ἔγινε ἀποβολὴ τοῦ ν, με ἀντέκτασιν τοῦ προηγουμένου βραχέος φωνήεντος : (πάντ-ζα, πᾶν-σα) πᾶσα, (λυθέντ-ζα, λυθέν-σα) λυθεῖσα, (ἐκόντ-ζα, ἐκόν-σα) ἐκοῦσα (πρβλ. § 33, 5).

5. Τροπαὶ συμφώνων

§ 37. Ἐντὸς μιᾶς λέξεως :

1) οὐρανικὸν ἢ χειλικὸν εύρισκόμενον πρὸ ὀδοντικοῦ, εἰάν εἶναι ἑτερόπνουν (συμπνευματίζεται, ἤτοι) γίνεται ὁμόπνουν με τὸ ἐπόμενον ὀδοντικὸν (§ 4, 2) : ταγ-ὸς (ταγ-τὸς) τακ-τὸς, (ἐτάχ-θην) ἐτάχ-θην, κρύ-φα (κρυφ-τὸς) κρυπ-τὸς, (κρύφ-δην) κρύβ-δην. Οὕτω καὶ ἐπ-τὰ (ἀλλά : ἔβ-δομος), ὄκ-τῶ (ἀλλά : ὄγ-δοος).

Τὰ δυνατὰ δηλαδὴ συμπλέγματα οὐρανικῶν ἢ χειλικῶν με ὀδοντικά εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν εἶναι κτ, γδ, χθ — πτ, βδ, φθ.

Σημείωσις. Τῆς προθέσεως εκ τὸ κ δὲν συμπνευματίζεται : ἐκδέρω, ἐκθέω, ἐκφέρω, ἐκχέω κτλ.

2) Οὐρανικὸν κ ἢ χ εύρισκόμενον πρὸ τοῦ μ γίνεται γ : διώκ-ω (διωκ-μὸς) διωγ-μὸς, βρέχ-ομαι (βεβρεχ-μένος) βέβρεγ-μένος.

Σημείωσις. Εἰς μερικὰς μεμονωμένας λέξεις διατηροῦνται τὰ συμπλέγματα κχ, χμ : ἀκμή, αἰχμή.

3) Χειλικὸν εύρισκόμενον πρὸ τοῦ μ (ἀφ ομοιοῦται με αὐτό, ἤτοι) γίνεται καὶ αὐτὸ μ : κόπ-ος (κόπ-μα) κόμ-μα, τρίβ-ω (τρίβ-μα) τριμ-μα, γράφ-ω (γράφ-μα) γράμ-μα.

4) Ὀδοντικὸν εύρισκόμενον πρὸ ὀδοντικοῦ ἢ πρὸ τοῦ μ τρέπεται εἰς σ : ψεύδ-ομαι (ἐψεύδ-θην) ἐψεύσ-θην, ἄδ-ω (ἄδ-μα) ἄσ-μα, πιθ-ανὸς (πιθ-τὸς) πισ-τὸς.

Σημείωσις. Εἰς μερικὰς μεμονωμένας λέξεις διατηρεῖται τὸ ὀδοντικὸν πρὸ ἄλλου ὀδοντικοῦ ἢ πρὸ τοῦ μ : Ἄτθις, Πιτθεύς, Κάδμος, πυθμήν, ἀτμός. Ὀμοίως διατηρεῖται τὸ τε, τὸ ὁποῖον προῆλθεν ἀπὸ κχ ἢ γχ ἢ χχ (βλ. κατωτέρω).

5) Τὸ τ τῆς συλλαβῆς τι εὐρισκόμενον κατόπιν φωνήεντος ἢ τοῦ ν εἰς πολλὰς λέξεις ἔχει τραπῆ εἰς σ : πλοῦτ-ος (πλούτ-ιος) πλούσ-ιος, ἀθάνατ-ος (ἀθανατ-ία) ἀθανασία, ἐκόντ-ες (ἐκόντ-ιος, ἐκόνσ-ιος) ἐκούσιος (βλ. § 32, 6 καὶ 33, 5). (Ἄλλά : αἰτία, σκότιος, ἐναντίος κτλ.).

6) Τὸ ἔνρινον ν εὐρισκόμενον

α') πρὸ οὐρανικοῦ ἢ πρὸ τοῦ ξ τρέπεται εἰς ἔνρινον γ : (ἐν-κύπτω) ἐγκύπτω, (συν-γράφω) συγγράφω, (συν-χέω) συγχέω, (ἐν-ξύω) ἐγξύω.

β') πρὸ χειλικοῦ ἢ πρὸ τοῦ ψ τρέπεται εἰς μ : (ἐν-πνέω) ἐμπνέω, (συν-βάλλω) συμβάλλω, (ἐν-φύομαι) ἐμφύομαι, (ἐν-ψυχος) ἔμψυχος.

γ') πρὸ τοῦ μ ἢ πρὸ τῶν ὑγρῶν λ, ρ ἀφομοιοῦται πρὸς αὐτά : ἐν-μένω) ἐμμένω, (συν-λέγω) συλλέγω, (συν-ράπτω) συρράπτω.

Σημείωσις. Εἰς τὸν παθητικὸν παρακείμενον μερικῶν ἐνρινολήκτων ῥημάτων καὶ εἰς λέξεις συγγενεῖς ἐτυμολογικῶς μὲ αὐτόν, ἀπὸ τὸ σύμπλεγμα νμ προέρχεται σμ ἀντὶ τοῦ μμ : μαιίνομαι (μεμίαν-μαι) μεμιάσμαι, μίασμα — ὑφαίνομαι (ὑφαν-μαι) ὑφασμαι, ὑφασμα.

7) Ὄταν συμβῆ δύο ἀλλεπάλληλοι συλλαβαὶ τῆς λέξεως νὰ ἀρχίζουν ἀπὸ ἄφωνον δασύ, τότε γίνεται ἀνομοίωσις, ἥτοι τῆς πρώτης συλλαβῆς τὸ δασύ τρέπεται εἰς τὸ ἀντίστοιχόν του ψιλόν (§ 5, 2) : χορεύω-κεχόρευκα (ἐκ τοῦ χε-χόρευκα), φύω-πέφυκα (ἐκ τοῦ φέ-φυκα), θύω-τέθυκα (ἐκ τοῦ θέ-θυκα), ἐτέθην (ἐκ τοῦ ἐθέ-θην), θρέμμα (ἐκ τοῦ θρέφ-μα)· τρέφω (ἐκ τοῦ θρέφ-ω), καὶ τροφή (ἐκ τοῦ θροφή) ἢ θρίξ, ταῖς θριξί, ἀλλὰ τριχ-ός, τρίχ-ες κτλ.

Σημείωσις. Πολλάκις παραμένει τὸ δασύ εἰς δύο ἀλλεπαλήλους συλλαβάς μιᾶς λέξεως συμφώνως πρὸς ἄλλους συγγενεῖς τύπους αὐτῆς : ὠρθώθην (ὅπως ὠρθώσω, ὠρθωσα κλπ.), ἐθέλχθην (ὅπως θέλω, ἐθελξα κλπ.), φάθι (ὅπως φάτω, φατέ κλπ.).

Εἰς δὲ τὸ β' ἐνικὸν πρόσωπον τῆς προστακτικῆς τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου α' τρέπεται οὐχὶ τῆς πρώτης, ἀλλὰ τῆς δευτέρας συλλαβῆς τὸ δασύ εἰς ψιλόν : ἐλύθην, λύθητι (ἐκ τοῦ λύθηθι).